

Obsah

7	Vladislava Fekete Nová dramaturgia – nový dramaturg alebo Ako sa z dramaturga stáva postdramaturg / Predslov
11	Vladislava Fekete Zápas o emancipovanú dramaturgiu!
15	Darina Kárová Smrť slovenskej dramaturgie?
25	Peter Pavlac Začiatok
31	Martin Ondriska Niekoľko poznámok k štúdiu dramaturgie
39	Martin Porubjak Dramaturgia v generačnom divadle
45	Zuzana Palenčíková Dramaturgia na pomedzí – živá dramaturgia
53	Veronika Gabčíková Praktická dramaturgia
59	Viki Janoušková Tvorca dialógu alebo Myslieť divadlom
65	Uršuľa Ferenčuková Homo dramaturgis – mýtický tvor alebo reálna bytosť?
77	Iveta Škripková Autorské rodové divadlo a rodovo korektná dramatika v tvorbe Štúdia TWIGA pri BDNR Banská Bystrica
87	Zuzana Psotková Dramaturgia autorského divadla – dramaturgia bez dramaturga
93	Martin Krištof Dramaturg ako kurátor a sociálny pracovník alebo Dramaturg v nezávislom kultúrnom priestore
97	Michal Ditte Dramaturgia z nuly
103	Sláva Daubnerová Cesta umelca/umelkyne ako téma
108	Profily autorov

Pred siedmimi rokmi, teda v roku 2006, sme na Medzinárodnom festivale Divadelná Nitra uviedli workshop s názvom *Smrť slovenskej divadelnej kritiky*. Dôvodom bolo naše poznanie, že stav divadelnej kritiky na Slovensku je alarmujúci. Že kritika atrofovala v dôsledku zlých podmienok na svoj rozvoj: pre absenciu regulárnych odborných periodík, minimálny priestor pre kultúru v médiách, nedostatok rešpektu u tvorcov, kritériá divadiel nastavené prioritne na divácku úspešnosť, nie na umeleckú kvalitu inscenácií. Konštatovali sme, že sa oslabujú profesionálne návyky kritikov, ich fundovanosť, znižuje sa odvaha jasne pomenovať veci, ísť proti prúdu, vytráca sa pocit zodpovednosti za stav slovenského divadla. Písanie a myslenie o divadle nepatrí k relevantným zdrojom obživy, sociálne postavenie divadelného kritika sa stále zhoršuje a jeho morálna i profesionálna autorita klesá, a to nielen v profesijnom prostredí, ale v spoločnosti všeobecne.

Extrémnym názvom workshopu, ktorý sme patrične medializovali, sme chceli vyvolať verejnú diskusiu na závažnú tému, ktorú profesijné prostredie nerieši. Napokon – nešlo len o divadelnú kritiku, ale o umeleckú kritiku vôbec. Osud kritiky ostal otvorený. Doteraz ho nikto systémovo nerieši, i keď nejaký priestor na reflexiu pribudol v roku 2007 v podobe časopisu Divadelného ústavu *koed*. Zato projekt internetovej reflexie slovenskej divadelnej tvorby s názvom **is.theatre** (dnes Monitoring divadiel na Slovensku), ktorý existuje tiež od tohto dátumu, akoby zanikol.²

Dnes sa na tomto fóre máme rozprávať o dramaturgii. O novej dramaturgii. Nevieť, čo je stará a čo nová dramaturgia, kladím skôr otázku, či tá súčasná je ešte živá.

2 Projekt vznikol v spolupráci Divadelného ústavu, VŠMU a slovenskej sekcie AICT, ktorá ho teraz spravuje. I keď podpora z dotačného systému MK SR umožňuje jeho prežívanie, veľmi diskutabilná je jeho systematickosť a rozvoj. Fakt, že rozhodnutie o výške grantov prichádza na jar kalendárneho roka, spôsobuje, že kritici v prvých mesiacoch roka (keď je najviac premiér) takmer necestujú. Dôkazom je súčasný stav – je polovica mája a posledná recenzia je z decembra 2012. Dohnať potom tento rest býva nerealizovateľné. Napríklad inscenácie *Psota* alebo *Proces procesu procesom* prezentované na festivaloch doteraz nemajú na stránke svoje recenzie. Nepravidelná činnosť a medzery v reflexii demotivujú aj tých kritikov, ktorí majú vôľu cestovať. Rovnako demotivujúca je neflexibilita a nesystematickosť reflexie pre užívateľov systému. I keď umiestnenie výstupov na stránke Divadelného ústavu je prirodzené, databáza by si zaslúžila samostatnú podstránku – súčasný systém sa nevyvíja v súlade s aktuálnymi možnosťami IT, neposkytuje možnosť promptného vyhľadávania napríklad podľa názvu inscenácie, návrat na predchádzajúce podstránky je problematický, užívateľ sa často stráca. Evidencia návštevnosti stránky neexistuje, to by však umožnilo spätnú väzbu, a najmä informáciu o zmysle projektu, možnosť diskusie by zase zvýšila návštevnosť.

III.

Pravdaže, **nie každý absolvent odboru dramaturgia sa uplatní alebo chce sa uplatniť** ako dramaturg.

Postupné delenie poslucháčov na dramaturgov a režisérov neraz vyvoláva nebezpečné preceňovanie a adoráciu funkcie režiséra; dôsledkom je nespravodlivé podceňovanie funkcie dramaturga. Pravda, vyskytnú sa šťastné spojenia režisér – dramaturg, ktoré často vznikajú priamo na škole a zväčša plynulo prechádzajú do praxe.

Ďalšou celkom pochopiteľnou motiváciou nestať sa dramaturgom je možnosť:

- a) širšej sebarealizácie;
- b) „skúsenostná“ motivácia;
- c) finančná motivácia.

Sebarealizácia – k nej môžeme priradiť viacero motivácií. Môže to byť napríklad ambícia realizovať sa v inom ako „kamennom“ type divadla, ambícia pracovať samostatne či s inými estetickými kritériami (štylizované, pohybové, výtvarné divadlo a i.) Prípadne absolvent vedome smeruje k práci v iných médiách alebo nachádza uplatnenie v zahraničí. Niekedy však len vedome volí isté obdobie „hľadania sa“, aby sa napokon zrelší a rozhodnejší vrátil „k divadlu“.

„Skúsenostná“ motivácia sa často prelína so sebarealizáciou. Ide o to, že absolvent/ka dramaturgie má možnosť realizovať sa pri organizácii medzinárodných podujatí, realizuje sa v treťom sektore alebo nachádza povolanie v iných kultúrnych inštitúciách.

Finančná motivácia je veľmi častá. Vychádza z oprávneného pocitu až kliše – „na divadle sa na Slovensku nedá zbohatnúť“. Preto množstvo absolventov odchádza do zahraničia, poprípade do iných médií – finančne najzaujímavejšia práca sa ponúka v komerčných médiách, najmä v súkromných televíziách, ako aj práca v PR a reklamných agentúrach v pozícii „event-maker“. Nie je namieste takúto motiváciu vždy odsudzovať, nie každý absolvent je dostatočne schopný alebo ambiciózný obstať v tomto, často pracovne náročnom prostredí.

IV.

Dramaturgia a Wikipédia

„Dramaturg je osoba, ktorá v dnešnej terminológii predstavuje literárneho a divadelného poradcu režiséra či osoby zodpovednej za prípravu divadelnej inscenácie. Pokiaľ má svoje stále miesto v divadle, jeho úlohou je predovšetkým vyberať hry do programu, podľa aktuálnosti alebo inej potreby, prípadne kombinovať texty zvolené pre určitú inscenáciu. Dramaturg ďalej obstaráva dokumentáciu o diele a jeho súvislostiach. V niektorých prípadoch rediguje bulletin – program bohatý na dokumenty v kontexte dramatického diela.

Kto môže byť dramaturg – postrehy užitočné pre ďalšie vývojové štádiá homo dramaturgis

Misia dramaturga je náročná a pole pôsobnosti široké. Nejednen dramaturg sa ocitá pred výzvami, ktoré presahujú jeho aktuálne dispozície. Tak je postavený pred nevyhnutnosť zdokonaľovať sa. Je predpoklad, že *homo dramaturgis* bude v treťom tisícročí prekonávať ďalšie vývojové štádiá a aj vďaka prepájaniu s ďalšími funkciami bude smerovať k ideálnej podobe. O niekoľko generácií sa už môže blížiť k označeniu *homo universalis*. Skúsím naznačiť niekoľko postrehov z pohľadu súčasného dramaturga – i keď je to len zlomok predpokladaných zručností.

Ideálny dramaturg by sa nemal spoliehať len na príslušné vzdelanie, i keď už v spektre vysokoškolských predmetov budúceho dramaturga nájdeme isté presahy. To znamená absolvovať aspoň niekoľko semestrov psychológie, filozofie, estetiky, manažmentu či prekladateľstva. To všetko sú užitočné vedomosti a určite by som k nim priradila ešte ďalšie, ktoré môžu pomôcť v priebehu ďalších desaťročí vývoju *homo dramaturgis* do ideálnej podoby.

Pre adekvátnu prípravu na pôsobenie v divadelnom kolektíve by som odporučila navštevovať vysokú školu diplomacie (najlepšie s praxou v niektorej z rizikových krajín hľadajúcej mierové riešenia), pedagogické minimum i maximum, vítané sú skúsenosti s deťmi v materských školách (pričom nezaškodí fulghumovský nadhľad v duchu hesla „Všetko, čo naozaj potrebujem vedieť, som sa naučil v materskej škole“) či prax v cirkuse (krotenie šeliem, rovnováha na tenkom lane, klaunské etudy, hltanie ohňa). Aj pri najlepšej vôli je ťažké vyhnúť sa ponorkovej chorobe – na jej diagnostikovanie a tiež na rozlíšenie jemných odtienkov hystérie, afektu, manier, predinfarktových stavov je užitočné mať prinajmenšom kurz prvej pomoci a lekárníčku s analgetikami, leukoplastmi a tabuľkou horkej čokolády.

Sme v treťom tisícročí, takže nie je na škodu zoznámiť sa s fungovaním kancelárskych zariadení, moderných technológií a mať vždy aspoň o jeden „smart“ krok náskok. Ovládanie pravopisu, textových a tabuľkových programov je samozrejmosťou, zručnosti, ako sú administrovanie stránky, ovládanie grafických programov či zalamovanie materiálov do tlače, sú želaným plus.

Nejednen dramaturg sa uplatnil v reklamných agentúrach – schopnosť vymyslieť úderný slogan, upútať tridsaťsekundovým textom či vtípnym statusom na facebookovej stránke je vhodnou devízou aj pre divadlo.

Nielen láska ide cez žalúdok – z histórie sú známe situácie, keď režisér prikývol na ponuku hostovať zlákaný príslubom domácich bryndzových halušiek, preto nepodceňujte kulinárske umenie. Jablčník, harule či bájne vtáčie mlieko môžu zavážiť.

Resumé – alebo ešte jednu kávu, prosím

Musí byť človek blázon, aby robil divadlo? Nie je to podmienka, ale je to tak ľahšie.

Bengt Ahlfors

Nech už divadlo eufemisticky a poeticky radíme k vysokému umeniu, k štafetovému odkazu tisícročí, k pochodni stále horiacej či k sebažertve v mene posvätnnej veci, prozaicky sa divadlo radí medzi služby. Patrí k najstarším remeslám a slúži tým, ktorí vstúpia a zaplatia.

Na záver hry sa herci klaňajú. Klaňajú sa pred publikom, úctivo mu ďakujú. A tým sa hra končí.

Ja, ktorý skúmam všetko: dobro, zlo,
a bez ktorého nič by neskrsló,
čo plodím chyby aj ich naprávam,
ja, vládár Čas, tu krídlom zamávam
a razom preletíme množstvo rokov.
Čo v nich sa dialo, ponechávam bokom

...

Zápletká s ňou a potom rozuzlenie
je času tajomstvom – a to sa raz
aj dozvieme, keď... nuž, keď príde čas.

William Shakespeare: Zimná rozprávka (prel. Ľubomír Feldek, 2011)

Vládár Čas nás mávnutím perutí môže preniesť do budúcnosti. Je tu *Prekrásny nový svet – Brave New World*. Čas dramaturgov dokonalých. Sú však ešte potrební? Netuším. Ale naďalej budem hľadať odpovede. Ešte jednu kávu, prosím.

RÉSUMÉ

Homo Dramaturgis – a Mythical Creature or a Real Person?

Non-professionals may see the person of a dramaturg as a chimeric person whose tool of profession is often unknown. For theatre professionals an ideal dramaturg is the synonym of a universal person whose circles are interwoven with almost all spheres of theatrical production.

In this contribution for the conference called *New Dramaturgy, New Dramaturg* the author summarises her experience as a dramaturg, with the emphasis put on the dramaturgy of author theatre, i.e. the dramaturgy of programmes and specific events for viewers of the Zvolen Theatre. She also reflects the creative process of two productions – *The World (according to) Urban* and *Mikuláš Wanted!* which she is the author of. The main purpose of this contribution is to describe the functions of a dramaturg through her experience at a regional theatre of the third millennium.